
RÆKTUM ÍSLAND!

5. maí 2021

Mikilvægi landbúnaðarstefnu

Stjórnarráð Íslands

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið

Ræktum Ísland!

- Skylda þjóðarinnar við land sitt.
- Virðing fyrir þeim sem landið yrkja.
- Bændur varðveita og nýta landið, tryggja þjóðinni fæðu og skila því frjósömu til komandi kynslóða.
- Árangur í loftslagsmálum kallar á miðlægt hlutverk landbúnaðar.

Sjálfbær landbúnaður

- Sóknarfæri í auðlindum íslenskrar moldar og vatns.
- Svigrúm fyrir bændur til að nýta þessar auðlindir.
- Áhersla á menntun, nýsköpun, vörubrúun og aðlögun að kröfum markaðarins.
- Afurðir landbúnaðar eru ekki einungis kjöt, mjólk og jarðagróður.
- Menningin og landslagið eru einnig verðmætar afurðir.

Inntak landbúnaðarstefnu

Landbúnaðarstefna nær ekki aðeins til framleiðslu.

Búseta, ræktun og landnýting stuðla best að líffræðilegum fjölbreytileika.

Víðsýn, árangursrík landbúnaðarstefna er grunnur matvælastefnu, alhliða ferðapjónustu, orkustefnu, landskipulagsstefnu, samgönguáætlunar, fjarskiptaáætlunar eða annarra byggða- og mannvirkjaáætlana sem ná til landsins alls.

Aðlögun að nýjum straumum

Sjálfbær landbúnaður í öllum byggðum landsins stuðlar að byggðafestu.

Nýir straumar þar sem landnýting, loftslagsmál (umhverfisvernd) og tæknivæðing falla saman í einn farveg verða ráðandi kraftar í landbúnaði framtíðarinnar.

Sé íslenskur landbúnaður lagaður að þessum straumum eflist hann og styrkist.

Viðunandi afkoma bænda og hvati til framtaks og frumkvæðis þeirra með fræðslu, ráðgjöf, þróun og nýsköpun skipta hér sköpum.

Lykilbreytur

Stig af stigi mótuðust þrjár lykilbreytur á 64 fundum verkefnisstjórnar með tugum viðmælenda úr röðum bænda, sérfræðinga og hagaðila:

Landnýting – loftslag og umhverfisvernd – tækni og nýsköpun.

Fjórða breytan blasir við í skjalinu sjálfu:

Alþjóðlegir straumar.

Landnýting

Vatn og nytjaland til ræktunar eru meðal mestu verðmæta samtímans hvert sem litið er í veröldinni.

Hér skortir lög og reglur til að nýta þessar auðlindir sem best.

Setja ber skýrari umgjörð um flokkun og kortlagningu landbúnaðarlands.

Ákveða ber staðla fyrir sjálfbærni í landnýtingu og setja þá í viðtækri sátt.

Loftslagsmál – umhverfisvernd

- Minnka verður losun kolefna frá landi og binda þau í vistkerfum.
- Þetta er megináhersluatriði í landbúnaðarstefnu 21. aldar til að loftslagsmarkmið náist.
- Meta verður hlut bænda til fjár á grundvelli alþjóðlegrar vottunar.
- Loftslagsmál eru nú eitt af þremur aðalatriðum umhverfisstefnu landbúnaðarins. Efla ber stuðning bænda og annarra með kynningu og umræðum.

Tækni – nýsköpun

Ný tækni gjörbreytir aðferðum á sviði landbúnaðar eins og annars staðar.

Tækni til að tryggja rekjanleika matvæla allt frá beitarlandi til borðstofu tekur stórstígum framförum.

Sífelld verður ódýrara og auðveldara að nýta hlutanaþlausnir (e. Internet of Things, IOT) í landbúnaði.

Hátækni hefur þegar náð fótfestu í íslenskum landbúnaði.

Ljósleiðaratengingar um land allt auðvelda allt framtak í krafti nýrrar tækni.

Alþjóðlegir straumar

- Breyttar neysluvenjur.
- Viðhorf til dýraheilbrigði og dýravelferðar.
- Innflutningur, tollar, svigrúm á heimamarkaði.
- Vottanir.
- Sóknarfæri erlendis – samkeppnisstaða.

5. maí 2021

Nítján efnisflokkar

Meginatriði

Stjórnarráð Íslands

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið

Hugtakið landbúnaður

Með sveiganlegri túlkun á hugtakinu landbúnaður sé þess gætt að hann verði nú sem fyrr ein af grunnstoðum íslensk samfélags. Þar með verði tryggt að hann nýtist til dæmis til að binda kolefni í jörðu.

Fæðuöryggi

- Nýta ber landið til framleiðslu búfjárafurða með grasbítum og innlenda orkugjafa til grænmetisræktunar.
- Auka ber kornrækt fyrir búfé og til manneldis.
- Með jarðræktarstyrkjum ber áfram að stuðla að útiræktun á fleiri tegundum grænmetis og garðávaxta til manneldis.
- Þá er grasprótein vannýtt sem fóðurhráefni.
- Ýta ber undir notkun búfjáraburðar á tún og akra.
- Tryggja ber aðföng og nýta land eins og kostur er til að framleiða repjuolíu og aðra orkugjafa.

Matvælaöryggi

Að tryggja matvælaöryggi er lykilþáttur landbúnaðarstefnu. Laga ber opinbert heilbrigðis- og eftirlitskerfi að nýjum leiðum til verðmætasköpunar án þess að slá af kröfum um matvælaöryggi.

Ný tækni auðveldar fjareftirlit og miðlun upplýsinga við slátrun og meðferð á kjöti. Tryggja verður að framkvæmd

eftirlits í þágu matvælaöryggis sé sambærileg um land allt þannig að ójafnvægi myndist ekki milli aðila eða landshluta.

Með opinberri aðgerðaáætlun verði bændum tryggð fleiri tækifæri til verðmætasköpunar með rýmri heimildum til framleiðslu á eigin ábyrgð.

Landnotkun

Landbúnaðarland, vel fallið til ræktunar matvæla og fóðurs, er verðmæt auðlind og skal almennt ekki ráðstafa þessu landi til annarra nota með óafturkræfum hætti.

Samkeppni um land má ekki verða til þess að landbúnaðarlandi sé fórnað til annarra nota en ræktunar.

Stuðla ber að því að sem mest land sé unnt að flokka að bestu gæðum til matvælaframleiðslu, fóðurframleiðslu, beitar, kolefnisbindingar eða annarra mælanlegra nota sem leggja mætti til grundvallar við ráðstöfun fjár úr sjóðum til bættra landnytja.

Sjálfbær landnýting

Inntak viðmiða við mat á sjálfbærri landnýtingu ætti að setja í lög. Í því efni verður að finna jafnvægi milli sjónarmiða þeirra sem nálgast viðfangsefnið frá sjónarhóli jarðvegs- og gróðurverndar annars vegar og beitarnýtingar hins vegar.

Takist það yrði lögfest samhæfð túlkun og beiting á hugtakinu meðal þeirra fjölmörgu stjórnvalda sem fara með valdheimildir í tengslum við nýtingu lands, aðilum landbúnaðarins til hagsbóta.

Kornrækt

Hvatt er til þess að innlend framleiðsla á korni til manneldis og fyrir búfé verði aukin en framleiðsla á korni til manneldis er aðeins um 1% af heildarneyslu þjóðarinnar.

Öryggisnet vegna uppskerubrests, þurrkstöðvar og markaður fyrir korn yrði til þess að hvetja fleiri bændur til

kornræktar.

Huga ber að leiðum til að skapa rekstraröryggi kornræktar bænda og stuðla þannig enn frekar að fæðuöryggi.

Íslenskt sáðkorn ætti að verða hluti af sjálfsmynd og sjálfstæði þjóðarinnar.

Lífrænn landbúnaður

- Lífrænn matvælamarkaður stækkar vegna breytinga á lífsháttum. Hann einkennist víða af því að kaupendur líta meira til gæða en verðs. Íslenskir framleiðendur ættu að skapa sér forskot á þessum markaði með vísan til heilbrigðis dýra og plantna hér á landi auk hreinleika vatns og náttúru.
- Lífræni markaðurinn hentar vel fyrir dýra hágæðavöru sem ekki er framleidd í miklu magni. Tryggja verður jafnræði íslenskra framleiðenda og erlendra þannig að samkeppnisstaða á sameiginlega evrópska markaðnum sé sambærileg að teknu tilliti til sérstöðu á Íslandi.

Kolefnisjöfnun landbúnaðar

Sköpuð sé skýr umgjörð um hvatakerfi til kolefnisbindingar og bændur virkjaðir til þátttöku á nýjum, mikilvægum markaði sem hefði ekki aðeins áhrif til kolefnisjöfnunar heldur stuðlaði að bættri landnýtingu og auknum lífrænum áherslum í anda hringrásarhagkerfisins.

Líffræðilegur fjölbreytileiki

- Hlutverk þeirra sem stunda landbúnað er mikið þegar litið er til varðveislu búfjárstofna og endurheimtar líffræðilegs fjölbreytileika.
- Reynolds annarra þjóða sýnir að verkefni á þessu sviði skapa fjölbreytni í störfum bænda, renna styrkari stoðum undir rekstur þeirra og hafa jákvæð áhrif á ættliðaskipti á bújörðum.
- Einnig leiðir aukin fræðsla um landbúnað og náttúruvernd af sér jákvætt viðhorf til landbúnaðar meðal almennings.

Dýravelferð - dýraheilbrigði

Við mótun og framkvæmd landbúnaðarstefnu ber að tryggja að markmið laga um velferð dýra, þess efnis að dýr séu laus við vanlíðan, hungur og þorsta, ótta og þjáningu, sársauka, meiðsli og sjúkdóma, séu í heiðri höfð.

Leggja ber ríka áherslu á varnir gegn því að dýrasjúkdómar berist til landsins og að staðinn sé vörður um sérstöðu íslenskra dýra og afurða þeirra, sem framleiddar eru með lítilli notkun sýklalyfja og þannig dregið úr útbreiðslu sýklalyfjaónæmra baktería.

Menntun, rannsóknir, ráðgjöf og nýsköpun

- Sé ekki staðið vel og skipulega að miðlun þekkingar og hagnýtum úrlausnum næst ekki sá árangur sem að er stefnt við að bæta samkeppnishæfni íslensks landbúnaðar og laga hann að nýjum kröfum um landnýtingu, kolefnisbindingu, umhverfisvernd og lífræna ræktun, til dæmis á korni til manneldis.
- Samhliða fræðilegum rannsóknum ber að efla stoðþjónustu og ráðgjöf til bænda til að auðvelda þeim að aðlagast nýjum verkefnum og kröfum.

Fjórdða iðnbýltingin

Árangursrík landbúnaðarstefna krefst þess að tekið sé mið af þróun nýrrar tækni og áhrifum hennar á störf bænda. Virkja ber þá þekkingu sem þegar er fyrir hendi með notkun hátækni í ýmsum greinum landbúnaðar og leggja ríka áherslu á að kynna bændum hvað er í húfi.

Hvers kyns ræktunarstarf hér á landi tekur stórstíguum breytingum með nýrri tækni, eins og sjá má á nýjungum í garðyrkju frá ári til árs. Búa ber í haginn fyrir þessa þróun með ákvörðunum um nýtingu og verð á endurnýjanlegum orkugjöfum. Þarna er um óþekkt tækifæri í þágu grænnar byltingar að ræða.

Fyrirkomulag opinbers stuðnings

Breytt verði áherslum í styrkjakerfi landbúnaðar og annars vegar stutt við búsetu í sveitum óháð því hvaða framleiðslugrein er stunduð en hins vegar lögð aukin áhersla á þátt jarðræktar og annarrar landnýtingar og landvörslu, grundvallarþætti í landbúnaðarstefnunni auk markmiða í loftslagsmálum.

Jafnframt verði bændum og afurðastöðvum auðveldað að bregðast við breyttum kröfum neytenda og markaðarins.

Stuðningur sem að mestu eða öllu leyti er tengdur ákveðnum búgreinum og afurðum kann að vinna gegn því að landbúnaður aðlagist breyttum aðstæðum.

Markaðsvernd og samkeppni

- Starfsumhverfi íslensks landbúnaðar hlýtur að taka mið af reglum um starfsemi bænda og afurðastöðva í nágrannalöndum okkar. Skilyrði til rekstrar og hagræðingar séu sambærileg eftir því sem landfræðilegar aðstæður leyfa. Tollastefna taki mið af alþjóðasamningum þannig að landbúnaðurinn og úrvinnsluiðnaður hans geti staðið traustum fótum en búi þó við aðhald sem tryggir sanngirni gagnvart neytendum. Samhengi sé milli lagaskilyrða afurðastöðva og vinnslustöðva til hagræðingar og beitingar tolla til verndar innlendum landbúnaði.

Bein tengsl bænda og neytenda

Gagnvirk tengsl bænda og neytenda eru skapandi og stuðla að vöruþróun og nýsköpun. Bændum er mikils virði að fá tækifæri til að kynna milliliðalaust gildi sín og framleiðslu. Með því að ýta undir smáframleiðslu er stuðlað að nauðsynlegu samtali milli bænda og neytenda.

Upprunamerkingar þurfa að fylgja vörum gegnum framleiðslu og söluferil. Neytendur eiga rétt á upplýsingum um uppruna, framleiðsluhætti, lyfjanotkun og umhverfisáhrif matvæla sem þeir kaupa í verslunum, neyta á veitingahúsum eða í mótuneytum.

Kynslóðaskipti - nýliðun

Grunneining íslensks landbúnaðar, fjölskyldubúin, verður að njóta viðurkenningar og stuðnings til að fjölbreytileiki íslenskra byggða raskist ekki, en hann er ekki síður markverð auðlind en það sem landið gefur.

Reglur um kynslóðaskipti og nýliðun verða að stuðla að því að byggð haldist og búrekstur sé stundaður um land allt. Þá er viðunandi afkoma óhjákvæmileg forsenda eðlilegrar nýliðunar í búskap eins og í öðrum atvinnugreinum.

Stjórnsýsla

Fyrir bændur sem búa fjarri stjórnsýslustofnunum er brýnt að boðleiðir séu einfaldar og skilvirkar í samskiptum við opinbera aðila. Fylgt sé reglum á sama hátt um land allt og samræmi sé í gjaldtöku opinberra aðila fyrir þjónustu þeirra. Með hliðsjón af nýrri opinberri stefnumörkun í loftslagsmálum og landnýtingarmálum er nauðsynlegt að styrkja atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið til forræðis í þessum málaflokkum í regluföstu samstarfi við umhverfis- og auðlindaráðuneytið.

Mikilvægi mælaborðs

Stafrænt stjórnsýslutæki á borð við mælaborð landbúnaðarins er lykilverkfæri við framkvæmd landbúnaðarstefnu.

Til að tryggja að allar umræður um stöðu landbúnaðar og þróun hans séu reistar á rauntölum ber að hraða skráningu þeirra og opna aðgang að þeim innan reglna um persónuvernd.

Sveigjanleiki í skráningu taki tillit til þróunar styrkjakerfa til dæmis með áherslu á landnotkun og kolefnisbindingu.

BÆNDUR & BÚALIÐ

FRAMLEIÐSLA & SALA

BÚVÖRUSAMNINGAR

RAMMASAMNINGUR

GARÐYRKJA

NAUTGRIPARÆKT

SAUÐFJÁRRÆKT

Framkvæmd EES-löggjafar

- Landbúnaðarstefna hefur forgang gagnvart samkeppnisreglum innan ESB og þar er lögð áhersla á sveigjanleika og meðalhóf gagnvart smáframleiðendum.
- Til að starfsskilyrði landbúnaðar hér á landi séu sambærileg og í nágrannalöndunum kann að vera þörf á að auka svigrúm innlendra framleiðenda landbúnaðarvara innan þess ramma sem EES-aðildin heimilar.

RÆKTUM ÍSLAND! FUNDARÖÐ

